

ЛІКАРСЬКЕ РОСЛИНИЦТВО В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

Т.В. Мірзоева, к.е.н., доцент
Національний університет біоресурсів і
природокористування України

В умовах сьогодення все більше зацікавлення викликає лікарське рослинництво. Це обумовлюється тим, що в світі з лікарської рослинної сировини отримують більше половини лікарських засобів, функціональних продуктів харчування, біологічно активних речовин для косметичних засобів тощо. За інтенсивного розвитку хімії, нано- й інших високих технологій ця частка не зменшується, а за рахунок виробництва біологічно активних добавок (БАД) потреба в лікарській сировині тільки зростає.

Продуктами лікарського рослинництва є фармацевтичні субстанції, екстракти, сиропи, бальзами, еліксири, фіточаї. Популярність лікарських рослин пояснюється їхньою порівняно низькою ціною, високою безпечністю за високої ефективності, можливістю тривалого застосування та поєднання з іншими лікарськими формами. Як наслідок – світовий ринок лікарської рослинної сировини збільшується в середньому на 10% у рік. Тільки в Європейській частині Євразії протягом останнього десятиліття щорічно збирають в природі більше 100 000 000 кг сухої рослинної сировини (збирають коріння, трави, квіти, листя, плоди) [3]. Так як переважна маса сировини лікарських рослин заготовлюється в природі, відповідно існує певний взаємозв'язок з органічним виробництвом. Лікарські рослини, що ростуть в природі, хоча й не піддаються дії людської праці до моменту збору, проте відповідають основним вимогам органічного виробництва до кінцевого продукту.

Частка культивованих лікарських рослин у світі вар'юється від

40 до 60-70% у розвинутих країнах. За оцінками експертів, вартість тонни чистої лікарської сировини приблизно в вісімнадцять разів вище вартості тонни пшениці. Рентабельність вирощування лікарських рослин залежно від виду складає 20-100%, період окупності капіталовкладень – два-три сезони [5]. Вирощування лікарських рослин, на відміну від заготівлі дикорослих, забезпечує отримання якісної сировини, можливість технологічного контролю основних етапів його виробництва, значно більшу продуктивність та екологічну захищеність видів.

У той же час існує низка причин, які гальмують промислове виробництво лікарських рослин, основними з яких є: по-перше, вирощування й переробка лікарських рослин є досить складним процесом; по-друге, існують дуже високі вимоги до лікарської сировини, зокрема на фармацевтичному ринку; по-третє, значна частина лікарських рослин частково або повністю втрачають свої цілющі властивості, якщо культивуються людиною.

Крім того, є й причини, притаманні внутрішньому ринку нашої держави. Так, вітчизняні фермери не виявляють інтересу до культивування лікарських рослин в зв'язку зі значною відстрочкою комерційної віддачі від посівів. Практика свідчить, що для більшості лікарських трав посіви починають приносити доходи мінімум через два-три роки – раніше їх збирати недоцільно. Знайти ж короткострокові кредити в Україні в умовах сьогодення практично нереально. Подібна ситуація характерна й для збору дикорослих рослин: не дивлячись на існування попиту на них, одномоментно акумулювати достатньо коштів для кредитування збиральної компанії (як правило вона триває 2-3 місяці на рік) часто буває складно. Наразі й споживачі, й виробники лікарської рослинної сировини вважають, що виробництво лікарських рослин в умовах сьогодення – справа великих господарств. За умов вирощування невеликих обсягів, фермери витрачають багато ресурсів, і сировина стає надто дорогою.

Проте наведені причини не уповільнюють темпи розвитку лікарського рослинництва в цілому. Протягом останніх десятиліть споживачі в усьому світі все більше надають перевагу органічним, натуральним природним продуктам, а отже, можна стверджувати, що зростання їхнього споживання буде відбуватися більш швидкими темпами. Наразі реальне зростання сектора фармацевтичного ринку, що здійснює виробництво продукції на основі лікарської сировини, як у світі, так і в Україні, оцінюється в 12-15%, в той час як зростання всього фармацевтичного ринку оцінюється експертами максимум у 10% [1].

Наприклад, потреба в лікарських травах ЗАТ «Борщагівський хіміко-фармацевтичний завод» (м. Київ) щорічно збільшується на 20-25% за рахунок нарощування збуту існуючих і впровадження нових лікарських засобів із рослинної сировини. ВАТ «Лубнифарм» (Полтавська обл.) щорічно збільшує обсяги виробництва лікарських препаратів із лікарських трав на 20-30%. Загалом, на вітчизняному ринку рослинних лікарських засобів працює близько двадцяти фармацевтичних компаній [5].

Увага лікарському рослинництву приділяється і в багатьох країнах СНД, зокрема в Узбекистані, Казахстані, Білорусі, Росії. Наприклад, в Узбекистані уряд, починаючи з 2015 року, реалізує комплекс дій із розвитку лікарського рослинництва в країні, що передбачає створення 159 підприємств протягом трьох років і вирощування на площі понад 9 млн га лікарських рослин із виходом готових лікарських форм [2]. У Білорусі лікарське рослинництво є однією з найважливіших галузей агропромислового комплексу, існує державна підтримка виробників. Зокрема виділяються державні кошти на розширення асортименту насіння лікарських рослин, підвищення рівня виробництва елітного насіння, на закладання плантацій, на організацію виробництва лікарської сировини відповідно до державних стандартів, на удосконалення технології вирощування лікарських рослин, на створення нових потужностей з переробки лікарської сировини [4].

Одним із завдань національної програми уряду Російської Федерації «Здоров'я» є забезпечення населення країни високоєфективними вітчизняними медичними фітопрепаратами. За підрахунками спеціалістів попит на лікарську рослинну сировину в РФ складає більше 100 тис тонн. На даний час на російському ринку представлено близько 100 виробників лікарських трав і зборів. Більшість російських виробників має статус регіональних і здійснює реалізацію продукції тільки в межах своїх областей, близько ж 20% російських виробників працюють в масштабах країни.

Загалом же, вирощувати лікарські рослини – справа не проста. Для того, щоб лікарське рослинництво приносило прибуток, необхідно є повноцінна система збору та заготівлі сировини, потрібно вкладати кошти в наукові розробки та сучасне обладнання. Тобто, нині дохід отримує той, хто зміг налагодити повний виробничий цикл – від вирощування до глибокої переробки й реалізації, та намагається максимально задовольнити потреби споживача щодо асортименту та ціни.

Досвід світових розробників і виробників лікарських препаратів

доводить перспективність виробництва конкурентоспроможної на світовому ринку фармацевтичної продукції на основі лікарської рослинної сировини. Враховуючи світові тенденції розвитку біотехнології, популяризації виробництва органічної продукції, багату вітчизняну флору можна говорити про конкурентні можливості нашої держави на глобальному ринку фармацевтичної продукції саме в цій сфері.

Список літератури

1. Божко Л.Л. Перспективы открытия новых производств в приграничье [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uecs.ru>

2. В Узбекистане принята программа развития лекарственного растениеводства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://podrobno.uz>.

3. Киракосян Г.М. АГРОФАРМАЦЕВТИКА – первичные условия производства ФИТОПРЕПАРАТОВ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gbouspobat.ru>

4. Постановление Совета Министров Республики Беларусь 2 декабря 2009 г. N 1566 О Государственной программе по развитию импортозамещающих производств фармацев- 6 тических субстанций, готовых лекарственных и диагностических средств в Республике Беларусь на 2010-2014 годы и на период до 2020 года (в ред. постановлений Совмина от 31.10.2011 N 1460, от 06.11.2012 N 1019, от 09.12.2013 N 1054) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glavbuh.by/9180.html>.

5. Трава забвения... [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://clipnews.info/newstopic.htm?id=20848>